

**TERMENUL DE RECURS ÎMPOTRIVA DECIZIILOR INSTANȚELOR
DE APEL – CLARITATEA ȘI PREVIZIBILITATEA LEGII
PROCESUAL PENALE**

**THE TERM FOR APPEAL AGAINST THE DECISIONS OF THE
COURTS OF APPEAL – THE CLARITY AND PREDICTION OF
CRIMINAL PROCEDURE LAW**

DOI: 10.5281/zenodo.13310091

UDC: 343.11:347.956

Dumitru CALENDARI

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Procuror-șef al Procuraturii de Circumscripție Cahul

E-mail: dumitru.calendari@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-8668-3345

Daniel CRISTEA

Comisar-șef de poliție în cadrul Inspectoratului Județean de Poliție Buzău

E-mail: cristeadaniel415@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5786-2619

Rezumat: În articolul a fost efectuată o cercetare a practicii judiciare și a normelor procesual-penale cu privire la termenul de declarare a recursului împotriva deciziilor curților de apel. Problema științifică importantă constă în fundamentarea științifică a modului de aplicare în practică a prevederilor legale, necesitatea îndeplinirii cerințelor de claritate și previzibilitate a normelor cu privire la termenul recursului, prin prisma jurisprudenței CtEDO, practicii naționale, inclusiv în legătură cu modificările legii din, precum și analiza legislației, soldată cu fundamentarea concluziilor respective. Prin studiul dat dorim să provocăm la analiza și discuții în continuare cu privire la tema respectivă.

Cuvinte-cheie: procesul penal, recursul, termenul, claritatea, previzibilitate, curtea constituțională, excepția de neconstituționalitate

Abstract: In the present article was carried out a research of judicial practice and the procedural-criminal norms regarding the deadline for decalraing the appeal against the decisions of the appeal courts. The presented problem consists in the scientific substantiation and practical regarding of the way of applying in the legal provisions, the need tu meet the requirements of clarity and predictability of the rules regarding the term of appeal, through the lens of ECHR jurisprudence, national practice, including in relation to the amendments to the law from, as well as the analysis of the legislation, resulting in the substantiation of the respective conclusions. Through this study, we want to provoke further analysis and discussion on this topic.

Keywords: the criminal process, appeal, term, the clarity, the predictability, the constitutional court, the exception of unconstitutionality

Introducere

Potrivit art. 442 Codul de procedură penală al Republicii Moldova (în continuare - CPP RM), în vigoare până la data de 1 septembrie 2023, termenul pentru declararea recursului ordinar era stabilit în 30 de zile de la data pronunțării deciziei.

Pe rol la instanțele de judecată de fond și apel, din Cahul, se afla cauza penală în privința B.I., de învinuirea acestuia în comiterea infracțiunilor prevăzute de art.201¹ alin.(1) lit.b) și art. 172 alin.(3) lit.a) Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM).

Curtea de Apel Cahul a pronunțat dispozitivul deciziei pe 03 decembrie 2020. Decizia integrală, motivată a Curții de Apel Cahul a fost pronunțată pe 04 ianuarie 2021.

Decizia instanței de apel a fost atacată de către procuror pe 01 februarie 2021 la Curtea Supremă de Justiție în temeiul art.427 alin.(1) pct.6), 12) și 16) CPP RM.

Procuror, participant în instanța de apel, a ridicat în fața Curții Supreme de Justiție excepția de neconstituționalitate a articolului 422 din CPP RM, ÎN dosarul penal nr.1ra-959/2021.

Pe 8 august 2021 Curtea Constituțională a RM a pronunțat o hotărâre de admitere parțială a sesizării procurorului.

Pe 22 august 2023 articolul 422 din CPP RM a fost modificat printr-o lege organică.

Metodologia cercetării

La elaborarea articolului prezent a fost folosit un material normativ, empiric și teoretic. De asemenea, cercetarea prezentului subiect a fost posibilă în rezultatul aplicării mai multor metode de cercetare științifică care sunt specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda analizei comparative, metoda logică, analiza sistemică etc.

În cadrul pregătirii prezentului articol a fost analizată doctrina în domeniu, a fost selectată și analizată jurisprudența Curții Europene pentru drepturile omului și cea națională, au fost analizate prevederile legii procesual penale în vigoare, proiectul legii examinat de Parlamentul RM.

De asemenea, la pregătirea materialelor pentru publicarea articolului a fost depusă spre examinarea la adresa Curții Constituționale a RM o sesizare cu privire la ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 422 CPP RM în partea ce ține de data de la care urmează a fi calculat termenul de recurs: data pronunțării dispozitivului deciziei sau data pronunțării deciziei integrale. Respectiv, Curtea Constituțională a adoptat o hotărâre care a fost aplicată ca *lex processualis* și a servit, la rândul său, pentru modificarea ulterioară a legii. Prin această lucrare dorim să provocăm cititorii la discuții și analiza privind tema respectivă și necesitatea posibilelor propuneri de *lege ferenda*.

Rezultate și discuții

Recursul este o cale ordinară de atac, preponderent de anulare, parțial devolutivă, limitată la chestiuni de drept, și numai în mod excepțional devolutivă total, fiind destinată a repara, în principal, erorile de drept comise de instanțele de fond în hotărârile lor. În aceasta cale de atac nu se rejudecă fondul cauzei, ci se fac aprecieri asupra hotărârii date și dacă aceasta corespunde sau nu legii. Recursul nu mai este o cale de atac numai în drept în cazuri în care este declarat împotriva hotărârilor care nu sunt susceptibile apelului (Iuga, 2000, pp.67-70; Mrejeru, Mrejeru, 2007, pp.125-128).

Declarația de recurs nu poate fi făcută prematur, înainte de a se naște dreptul de recurs prin pronunțarea hotărârii ce trebuie atacată, dar nici după împlinirea duratei de timp prevăzut de lege, deoarece, în acest caz, declararea recursului devine tardivă. În legătură cu determinarea perioadei de timp în care se poate declara recursul, se pune în primul rând, problema momentului de când începe să curgă acest termen, deoarece stabilirea date până când se poate declara recurs depinde de adăugarea la această dată a duratei de timp prevăzute de lege.

Pentru a asigura promptitudinea în trecerea cauzei prin toate gradele de jurisdicție, legislația stabilește un interval de timp scurt, în care titularii dreptului de apel și de recurs trebuie să-și manifeste hotărârea de a exercita calea de atac ordinară, suficient însă pentru îndeplinirea formalităților prevăzute de lege. De regulă, se stabilește un termen unic pentru declararea recursului în toate cauzele penale. Legea poate fixa și alte termene de exercitare a recursului, indicând însă, în mod expres, în ce cazuri acestea urmează să se aplice (Theodoru, 2007, pp. 147-149).

Legislația procesual penală nu stabilește aceeași durată de timp pentru declararea recursului (art.art.152 alin.(2), 181 alin.(6), 184 alin.(4), 185 alin.(4), 186 alin.(11), 194 alin.(6), 196 alin.(2), 200 alin.(3),(5), 201 alin.(7)-(8), 207², 302, 305, 311, 313, 329, 422, 439, 472, 473², 473⁴, 500, 509¹, 509², 519, 530 alin.(5), 544, 549³ CPP RM, termene cu durata de 3 zile, 10 zile, 15 zile și două luni).

Cu privire la termenul recursului ordinar declarat împotriva deciziei instanței de apel. Prevederile art. 422 CPP RM permit declararea recursului ordinar într-un termen de 30 de zile de la data când a fost pronunțată decizia instanței de apel. Totodată, prevederile respective nu precizau dacă termenul în cauză curge de la data când instanța de apel pronunță decizia integrală sau de la data când se pronunță dispozitivul deciziei. Din această perspectivă, s-a observat o omisiune legislativă.

În jurisprudența Curții Constituționale a RM, s-a reținut că poate constitui obiect al examinării omisiunea legislativă dacă prin aceasta se afectează un drept fundamental (Hotărârea Curții Constituționale nr. 12 din 6 aprilie 2021, § 35).

Curtea Europeană în jurisprudența sa a reținut că poate fi afectat dreptul de

acces la justiție în special când există unele condiții privind admisibilitatea recursului care nu prezintă o coerență și o claritate suficientă (*Raihani c. Belgia*, 15 decembrie 2015, § 34).

La depunerea sesizării către Curtea Constituțională a RM, s-a considerat că prevederile contestate din art.422 din CPP RM sunt susceptibile să creeze incertitudini la declararea recursului din cauza lipsei unei clarificări cu privire la sensul termenului de „decizie” utilizat, *i.e.* data pronunțării deciziei integrale sau data pronunțării dispozitivului deciziei. Respectiv, sesizarea Curții Constituționale are o legătură directă cu dreptul de acces la un tribunal și cu dreptul de utilizare a căilor de atac, ceea ce confirmă incidența art.art. 20 și 119, în coroborare cu art.art. 23 și 54 din Constituție RM.

În opinia autorului sesizării, procurorul Calendaru D., art. 422 CPP RM crea o incertitudine în situația în care se pronunța de instanța de apel dispozitivul deciziei, iar pronunțarea deciziei integrale motivate a fost amânată pentru un alt termen. Pronunțarea deciziei instanței de apel *de facto* avea loc la data când se pronunța dispozitivul deciziei și potrivit prevederilor articolului în cauză, parte dispunea de un termen de 30 de zile pentru depunerea recursului ordinar care trebuia să fie motivat motivat, deși argumentele instanței de apel erau prezentate abia la data pronunțării deciziei integrale motivate. Respectiva lipsă de claritate și previzibilitate ducea la situația în care parte în proces nu putea să cunoască momentul din care începe să curgă termenul pentru depunerea recursului ordinar. Astfel, se impunea necesitatea reglementării în art. 422 CPP RM a faptului că termenul recursului ordinar să curgă de la data când se pronunță decizia integrală.

Obligațiile Statului de drept presupune, *inter alia*, ca să fie asigurată legalitatea și certitudinea juridică (Raportul Comisiei de la Veneția privind preeminența dreptului, CDL-AD(2011)003rev, adoptat la 86 sesiune din 25-26 martie 2011, §.41). La rândul său, Constituția RM impune adoptarea de către legiuitor a unor legi care să fie accesibile și previzibile, art.23 alin. (2).

Pentru persoanele pe care o vizează, Legea trebuie să fie accesibilă, previzibilă și clară în privința efectelor sale, or, trebuie să fie formulată cu o suficientă precizie pentru ca persoanele vizate să poată să prevadă consecințele și să-și conformeze conduita (Hotărârea Curții Constituționale nr. 26 din 10 noiembrie 2020, §.46). Prin Condiția de accesibilitate se înțelege ca textul legii să poată fi cunoscut de către destinatarii și ca oricine să poată să dispună de informațiile cu privire la normele juridice care sunt aplicate într-un caz concret (hotărârea CtEDO *Khlyustov c. Rusia*, 11 iulie 2013, §.68). Potrivit art. 76 din Constituție RM, accesibilitatea presupune publicarea legii în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, pentru a fi cunoscută de persoanele vizate.

De asemenea, condiția previzibilității legii se îndeplinește când persoane pot prevedea în circumstanțele cauzei, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot fi implicate în urma unei conduite (hotărârile CtEDO *Berardi și Mularoni c.*

San Marino, 10 ianuarie 2019, §.40; *Khodorkovskiy și Lebedev c. Rusia* [nr.2], 14 ianuarie 2020, §.570).

Exigența previzibilității pe care trebuie să îndeplinească o lege, aceasta trebuie să precizeze suficient de clar modul de exercitare a puterii descriționare a autorității în domeniul în cauză, având în vedere scopul legal urmărit pentru a garanta persoanei o protecție împotriva arbitrarului (hotărârile CtEDO *Sissanis c. România*, 25 ianuarie 2007, §.66; *Seychell c. Malta*, 28 august 2018, §.50-52).

În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a stabilit că, legiuitorul la elaborarea actului normativ, trebuie să respecte normele tehnicii legislative pentru corespunderea condițiilor constituționale de calitate, *i.e.* accesibilitatea și previzibilitatea, și textul legii trebuie să fie formulat în așa mod încât să fie clar și inteligibil, fără careva dificultăți de ordin sintactic și pasaje obscure (hotărârile Curții Constituționale nr. 6 din 10 martie 2020, §.69; nr. 18 din 30 iunie 2020, §.79; nr. 3 din 16 ianuarie 2020, §.25; nr. 12 din 6 aprilie 2021, §.64).

Potrivit art. 20 din Constituție RM și art. 6 §.1 din CEDO se garantează dreptul de acces la un tribunal, inclusive și posibilitatea concretă și clară de a ataca o hotărâre, vorbim atât despre inițierea unei acțiuni în justiție, cât și dreptul la examinarea cauzei de către o instanță competentă în pronunțarea asupra tuturor aspectelor de fapt și de drept (hotărârea CtEDO *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții c. România* [MC], 29 noiembrie 2016, §.86). Totodată, dreptul de acces la un tribunal nu este absolut și poate fi limitat prin lege, prin norme de procedură, care stabilesc termene de contestare (hotărârea CtEDO *Marc Brauer c. Germania*, 1 septembrie 2016, §.36). Iar folosirea unor termene limitate asigură buna-administrarea justiției și respectarea principiului securității juridice (Hotărârea Curții Constituționale nr. 31 din 17 decembrie 2020, §.38).

De asemenea, un drept efectiv de acces la un tribunal presupune exercitarea căilor de atac de persoanele interesate (art. 119 din Constituție RM). Codul de procedură penală al RM stipulează posibilitatea declarării recursului ordinar împotriva deciziilor instanțelor de apel (prima parte a secțiunii a 2-a din capitolul IV, Titlul II, Partea specială).

Art. 422 din CPP RM, în vigoare până la 1 septembrie 2023, nu stabilea clar dacă decizia instanței de apel trebuie să fie integrală și motivată, sau dacă termenul de recurs 30 de zile începea să curgă de la data pronunțării dispozitivului deciziei. Făcând comparație cu *Apelul*, acesta este declarat potrivit art. 402 alin. (1) din CPP RM într-un termen de 15 zile de la data pronunțării sentinței integrale. În acest context, formularea art. 422 CPP RM crează o incertitudine juridică cu privire la momentul când începe să curgă termenul recursului. În ipoteza în care prevederile respective ar fi interpretate în sensul începerii curgerii termenului de la data pronunțării dispozitivului deciziei, atunci parte în proces ar fi pusă în situația să aștepte pronunțarea deciziei integrale motivate, în temeiul căreia să-și întemeieze cererea de recurs care trebuie să fie

motivată cu indicarea argumentelor ilegalității hotărârii contestate conform cerințelor art. 429 și art. 430 din CPP RM. Or, conform art. 432 din CPP RM, se declară inadmisibil recursul care nu îndeplinește cerințele de formă și de conținut. Respectiv, dacă lipsește decizia integrală a instanței de apel parte în proces care vrea să întocmească cererea de recurs nu-și poate formula și argumenta cererea, deoarece nu cunoaște motivele care au stat la baza emiterii deciziei.

Cu privire la termenul recursului, Curtea Europeană a reiterat că, norma în cauză nu trebuie să fie aplicată într-un mod care poate să împiedice folosirea căii de atac disponibile și examinarea în fond a unei cereri, prin încălcarea dreptului la o protecție efectivă din partea instanțelor (hotărârile CtEDO *Demerdžieva și alții c. Fosta Republică Iugoslavă Macedonia*, 10 iunie 2010, §.25; *Zborovský c. Slovacia*, 23 octombrie 2012, §.48).

În jurisprudența CtEDO a fost constatată încălcarea art. 6 §.1 din CEDO, lipsa accesului la un tribunal, când a fost interpretată imprevizibil o regulă procedurală și contrar principiului securității juridice ori când instanța națională a manifestat un formalism excesiv (*Franek c. Slovacia*, 11 februarie 2014, §.44). Într-o speță, reclamantul a formulat cerere de recurs pe motive de drept, Curtea Europeană a constatat că textul integral al deciziei era necesar, deoarece în baza acesteia se poate formula cu claritate și precizie argumentele recursului (*AEPI S.A. c. Grecia*, 11 martie 2002, §.25). Respectiv, instanțele naționale trebuie să expună cu suficientă claritate motivele pe care își bazează decizia, ca parte își poate exercita recursul în mod efectiv (*Hadjianastassiou c. Grecia*, 16 decembrie 1992, § 33; *Chorniy c. Ucraina*, 16 mai 2013, §.39).

CtEDO a constatat încălcarea art. 6 §.1 din Convenție în situația în care până la expirarea termenului recursului nu exista o hotărâre motivată integral, or parte în proces trebuie să dispună de informații suficiente, ca să poată declara recurs în cunoștință de cauză (*Baucher c. Franța*, 24 iulie 2007, §.46-51).

În rezultatul examinării sesizării menționate la început, Curtea Constituțională a RM a reținut că se consideră adecvat ca momentul de pornire curgerii termenului de atac a unei hotărâri data când a fost pronunțată hotărârea integrală. Din acest moment persoana interesată este în posibilitate de a cunoaște conținutul hotărârii în cauză. Altfel, dreptul de recurs ordinar riscă să devină unul teoretic și iluzoriu. Odată ce statul garantează un drept, atunci trebuie să creeze condițiile realizării acestuia, respectând rigorile constituționale. Inclusiv, în cazul când persoana cunoaște motivele deciziei, poate s-o accepte și să fie de acord cu aceasta și să nu o mai atace. În rezultatul examinării, Curtea Constituțională a conchis constituționalitatea art. 422 din CPP RM, în vigoare de până la 1 septembrie 2023, din perspectiva art.art.12, 54 în coroborare art.art.20 și 119 din Constituție RM, „în măsura în care termenul de declararea a recursului ordinar de 30 de zile va începe să curgă de la data pronunțării deciziei integrale”.

La 1 septembrie 2023, prin Legea nr.246 din 31 iulie 2023, art. 422 CPP

RM a fost modificat: „Termenul de declarare a recursului este de două luni de la data comunicării deciziei integrale”. Totodată, art.338 CPP RM a fost modificat prin Legea nr.245 din 31 iulie 2023, și obligă instanțele de judecată după finisarea dezbaterilor judiciare să pronunțe hotărâri integrale.

Potrivit Notei informative din 27 iunie 2023 la proiectul Legii cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conexe reformei Curții Supreme de Justiție) a fost indicat că, redacția art.422 CPP RM care a fost propusă oferă o certitudine și claritate cu privire la termenul pentru decalarea recursului, în special privind momentul curgerii acestui termen, și anume de la data comunicării. Mai mult ca atât, se face o referire la practica instanțelor de judecată, însă fără precizare, că instanțele de apel pronunță dispozitivele deciziilor, însă motivarea deciziilor se face ulterior peste 1 – 2 luni de la data pronunțării dispozitivului. Respectiv, atât în primele situații, cât și în cele din urmă, instanțele pronunță deciziile adoptate pe cazuri penale, ceea ce nu permite determinarea cu claritate a momentului începerii curgerii termenului de recurs.

Însă, deloc nu se argumentează despre necesitatea stabilirii unui termen mai mare de recurs de două luni. Deși, Curtea Supremă de Justiție a înaintat obiecții la proiectul de lege sub aspectul că în proiectul nu este adus nici un argument în susținerea necesității constituirii unui termen de 2 luni de declararea a recursului, precum și instituirea momentului de la care va începe să curgă termenul de recurs de la data comunicării va avea ca efect cheltuieli semnificative pentru comunicare; inclusiv și lipsa posibilității comunicării în cazul în care locul aflării persoanei interesate nu este cunoscut, fie eschivându-se de la prezentarea în fața instanței de judecată, fie din alte motive ce nu constituie comportament cu rea-credință; pot reduce celeritate examinării cauzelor și va spori semnificativ sarcina de lucru a instanței de recurs, în ipoteza când mai mulți inculpați vor ataca separat în intervale diferite de timp decizia instanței de apel ce ar condiționa pronunțarea de instanța de recurs mai multe hotărâri în aceeași cauză, în Sinteza obiecțiilor și propunerilor, la pagina 21, nu se face nici o lămurire, repetând argumentele din Nota informativă.

Până în prezent, în practica aplicării textului legii privind termenul și momentul recursului, practica dominantă a fost în sensul că, prin raportare la art.232, 243 și 422 CPP RM termenul se calculează de la data pronunțării hotărârii. Au existat și soluții întemeiate pe art. 6 din Convenția Europeană a drepturilor omului, reținându-se caracterul neclar al legii, așa încât s-a decis în favoarea părții s-a considerat că termenul de recurs curge de la comunicare, indiferent dacă partea a fost sau nu prezentă la dezbateri sau/și la pronunțare.

Problema pe viitor se va pune mai ales referitor la data de la care va curge termenul de recurs, căci legea prevede obligația instanței de a comunica persoanei decizia care a făcut apel, modul în care aceasta a fost rezolvată, așa încât, deși vor participa la dezbateri sau la pronunțare, sau deloc nu va prezenta

la pronunțare, părțile vor aștepta comunicarea hotărârii integrale și nu vor exercita calea de atac în termen de la pronunțare. Pentru partea prezentă la dezbateri și la pronunțare termenul de recurs curge de la pronunțare, or, decizia instanței de apel este comunicată persoanelor prezente la pronunțare.

Pentru persoanele absente la pronunțare urmează a fi aplicate prevederile procesuale cu privire la comunicarea deciziei care este posibilă în condițiile respectării cerințelor pentru comunicarea actelor în conformitate cu prevederile art. 243 CPP RM.

Concluzii

Legea trebuie să fie accesibilă, previzibilă și clară în privința efectelor sale, or, trebuie să fie formulată cu o suficientă precizie pentru ca persoanele vizate să poată să prevadă consecințele și să-și conformeze conduita.

O claritate insuficientă și o incoerență pe care prezintă condițiile de admisibilitate a recursului, în special, termenul declarării recursului, afectează dreptul de acces la justiție.

Condiția previzibilității legii este îndeplinită atunci când persoane interesate pot prevedea în circumstanțele cauzei, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot fi implicate în urma unei conduite, limitele exercitării puterii descriționare a autorității în domeniul, având în vedere scopul legal urmărit pentru a garanta persoanei o protecție împotriva arbitrarului. Recursurile ordinare împotriva deciziilor instanțelor de apel pot fi declarate după ce aceste sunt pronunțate integral și comunicate părților, așa cum stipulează norma din art.422 CPP RM în vigoare.

Comunicarea deciziei instanței de apel poate fi atât în ședința de judecată prin citirea dispozitivului deciziei integrale în prezența părților, cât și prin înmânarea deciziei contra recipisei, după pronunțare în instanță sau prin expedierea la adresa părților, potrivit art.243 CPP RM. Respectarea Constituției RM, CEDO, inclusiv, actelor internaționale și jurisprudenței Curții Europene a drepturilor omului, este una primordială în aplicarea legislației. Mai ales, dacă e cazul accesului liber la justiție și folosirea căilor de atac prin prisma prevederilor art.20 și art.119 din Constituția RM.

Referințe bibliografice:

1. Calendari, D. (2017) *Calea de atac împotriva sentințelor de încetare a procesului penal pronunțate în ședința preliminară: apel sau recurs?* În: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Cahul: CentroGrafic, pp.28-31.
2. *Codul penal al Republicii Moldova, nr.985-XV din 18.04.2002*. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009*.
3. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003*. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.248-251/699 din*

05.11.2013.

4. *Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994*. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016.

5. *Convenția Europeană de la Roma pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298 din 24.07.1997)*. [Citat 10.11.2022] Disponibil: [https://www.echr.coe.int/Documents/ Convention_ROM.pdf](https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf)

6. Cristea, D. (2023). *Protecția datelor cu caracter personal în procesul penal*. București: Pro Universitaria.

7. Dosarul nr.1-162/2017 (15-1-5800-29082017). Arhiva Judecătorei Cahul, sediul Cantemir.

8. *Decizia Colegiului Penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19.10.2021. Dosarul nr.1ra-959/2021*. [Citat 29.11.2023] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19708.

9. Hotărârea CtEDO pe cauza *AEPI S.A. c. Grecia*, din 11.03.2002, nr.48679/99. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-64982>.

10. Hotărârea CtEDO pe cauza *Baucher c. Franța*, din 24.07.2007, nr.53640/00. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81859>.

11. Hotărârea CtEDO pe cauza *Berardi și Mularoni c. San Marino*, din 10.01.2019, nr.24705/16 și nr.24818/16. [Citat 20.10.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-188997>.

12. Hotărârea CtEDO pe cauza *Chorniy c. Ucraina*, din 16.05.2013, nr.35227/06. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-119677>.

13. Hotărârea CtEDO pe cauza *Demerdžieva și alții c. Fosta Republică Iugoslavă Macedonia*, din 10.06.2010, nr.19315/06. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99102>.

14. Hotărârea CtEDO pe cauza *Franek c. Slovacia*, din 11.02.2014, nr.14090/10. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140753>.

15. Hotărârea CtEDO pe cauza *Hadjianastassiou c. Grecia*, din 16.12.1992, nr.12945/87. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57779>.

16. Hotărârea CtEDO pe cauza *Khlyustov c. Rusia*, din 11.07.2013, nr.28975/05. [Citat 20.10.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122186>.

17. Hotărârea CtEDO pe cauza *Khodorkovskiy și Lebedev c. Rusia* [nr.2], din 14.01.2020, nr.51111/07 și nr.42757/07. [Citat 20.10.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200333>.

18. Hotărârea CtEDO pe cauza *Marc Brauer c. Germania*, din 01.09.2016, nr.24062/13. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165757>.

19. Hotărârea CtEDO pe cauza *Parohia Greco-Catolică Lupeni și alții c. România* [MC], din 29.11.2016, nr.76943/11. [Citat 29.11.2023] Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-169054>

20. Hotărârea CtEDO pe cauza *Raihani v. Belgia*, din 15.12.2015, nr.12019/08. [Citat 20.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159197>.
21. Hotărârea CtEDO pe cauza *Seychell c. Malta*, din 28.08.2018, nr.43328/14. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-185312>.
22. Hotărârea CtEDO pe cauza *Sissanis c. România*, din 25.01.2007, nr.23.468/02. [Citat 20.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122754>.
23. Hotărârea CtEDO pe cauza *Zborovský c. Slovacia*, din 23.10.2012, nr.14325/08. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113929>.
24. *Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității unor prevederi din articolul 453 alin. (1) din Codul de procedură penală, adoptat prin Legea nr.122 din 14 martie 2003 (sesizarea nr.94a/2020) din 10.11.2020, nr.26. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.313-317/176 din 27.11.2020.*
25. *Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 422 din Codul de procedură penală (data de la care începe să curgă termenul de declarare a recursului ordinar) (sesizarea nr.52g/2021) din 05.08.2021, nr.23. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.192-195/157 din 13.08.2021.*
26. *Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 27 alin. (5) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar și ale punctului 8 din Anexa nr. 6 la Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar (garanțiile salariale în cazul suspendării raporturilor de muncă) (sesizarea nr.204g/2019) din 10.03.2020, nr. 6. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.102/52 din 10.04.2020.*
27. *Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității articolului 76¹ alin. (1) din Codul contravențional (nerespectarea măsurilor de profilaxie, prevenire și/sau combatere a bolilor epidemice, dacă aceasta a pus în pericol sănătatea publică) (sesizările nr. 61a/2020, nr. 62a/2020 și nr. 67g/2020) din 30.06.2020, nr. 18. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.188-192/101 din 24.07.2020.*
28. *Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 87 alin. (2) și alin. (3) din Codul muncii (obligativitatea acordului organului sindical la concediere [2]) (sesizarea nr.149g/2019) din 04.02.2020, nr.3. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.63-68/37 din 28.02.2020.*
29. *Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 77, 81 și 315 din Codul de procedură penală (omisiunea includerii sofului ca succesor al părții vătămate sau al părții civile) (sesizarea nr.151g/2020) din 06.04.2020, nr.12. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.100-103/58 din 16.04.2021.*
30. Hotărârea privind excepția de neconstituționalitate a unor texte din articolul 67

- alineatele (2) și (7) din Codul de executare, adoptat prin Legea nr. 443 din 24 decembrie 2004 (momentul înmânării actelor executorului judecătoresc către destinatar) din 17.12.2020, nr.31. [Citat 29.11.2023] Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_31_2020_91g_2020_rou.pdf
31. *Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317 din 13.12.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.8/86 din 07.02.1995.
32. *Legea pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional) nr.245 din 31.07.2023*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.325-327/579 din 22.08.2023.
33. *Legea pentru modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție) nr.246 din 31.07.2023*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.318-321/570 din 18.08.2023.
34. Mrejeru, T. Mrejeru B. (2007). *Căile ordinare de atac în procesul penal. Apelul și recursul*. București: Editura Universitară.
35. Osoianu, T. Calendari, D. (2023). *Apelul penal*. București: Pro Universitaria.
36. Osoianu, T. Ostavciuc, D. (2023). *Procedura penal. Partea generală*. București: Pro Universitaria.
37. Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție) din 28.06.2023, nr.26/3-76-6799. [Citat 29.11.2023] Disponibil: <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LeGISlativId/6531/language/ro-RO/Default.aspx>
38. Report on the rule of law – Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25-26 MARCH 2011) CDL-AD(2011)003rev-e. [Citat 29.11.2023] Disponibil: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e)
39. *Sesizarea nr. 52g din 09.03.2021 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 422 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova*. [Citat 26.11.2023] Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/52g_2021.03.09.pdf
40. Theodoru, Gr. (2007). *Teoria și practica recursului penal*. București: Hamangiu.